

*Омельчук О.М.,
старший викладач кафедри кримінального
права та процесу Хмельницького
інституту регіонального управління та
права, кандидат юридичних наук*

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ БОРОТЬБИ З КОНТРАБАНДОЮ В УКРАЇНІ

Злочини у сфері господарської діяльності є об'єктом постійної уваги науковців [12, с. 315-342; 14, с. 264-291]. Підвищена суспільна небезпека економічної злочинності полягає у її негативному впливі на інститути суспільства, порушення встановленого порядку функціонування матеріальної основи держави – економіки [13, с. 779]. Одним із таких злочинів є контрабанда, відповідальність за яку встановлена у ст. 201 КК України.

Надзвичайно важливим для вирішення проблем боротьби із цим суспільно небезпечним діянням є з'ясування питань соціальної зумовленості криміналізації даного діяння, зокрема питання про історичні передумови встановлення кримінально-правової заборони контрабанди та особливостей боротьби із даним злочином на різних етапах розвитку Українського законодавства.

Необхідно відзначити, що склад контрабанди розглядався у кандидатських дисертаціях Н.В.Качева, М.П.Дороніна, В.М.Колдаєва, В.В.Лук'янова, Б.І.Тишкевича, Ю.І.Сучкова. Важливий внесок у дослідження питань контрабанди зробили такі вчені: Л.В.Багрій-Шахматов, А.Ф.Бантисhev, В.А.Владимиров, В.М.Володько, М.П.Карпушин, В.І.Курляндський, П.С.Матишевський, Ю.Б.Мельникова, С.І.Нікулін, Г.Б.Устинова. Незаперечним позитивним внеском у розробку питань боротьби з контрабандою є захищені в Україні кандидатські дисертації С.А.Гадойбоєва (1996) та Д.Д.Давітадзе (1992).

Ціллю написання даної статті є узагальнення законодавчої бази боротьби з контрабандою в Україні на різних історичних етапах та з'ясування позитивних і негативних аспектів які супроводжували законодавчу регламентацію кримінально-правової заборони контрабанди, з метою вироблення ефективних засобів боротьби з цим антисуспільним явищем.

Сам термін “контрабанда” походить від італійського “contrabando” (contra – проти і bando – урядовий указ) і визначається як незаконне переміщення товарів чи інших цінностей через державний кордон або самі предмети, незаконно перенесені чи перевезені через кордон [19, 372].

Контрабанда – явище давнє. Вона згадується як нелегальне перевезення товарів з однієї країни в іншу в давньогрецьких і давньоримських істориків. Точних свідчень про час виникнення митної справи на території нашої держави немає. Особливо широкий розвиток контрабандна діяльність набула у XX столітті.

Уперше в літературі радянського періоду, присвяченій кримінальному праву, про контрабанду як про злочин було сказано в Декреті СНК РРФСР від 29.12.17 р. “Про дозволи на ввезення та вивезення товарів” [27, ст. 197]. Відповідно до цього декрету контрабандою визнавалося ввезення до країни та вивезення з її території товарів без відповідного дозволу і переслідувалося за законами республіки. Товари, які ввозилися на радянську територію без дозволу, вважалися контрабандними і конфісковувалися митними установами. Видання декрету про введення дозвільно-заборонної системи стало важливим заходом щодо встановлення державного контролю над зовнішньоторговельними операціями, що у свою чергу організаційно підготувало монополію зовнішньої торгівлі.

11 травня 1920 року було прийнято спеціальну постанову Ради праці й оборони “Про боротьбу з контрабандною торгівлею” [23, 196]. Ця постанова категорично забороняла усім організаціям і громадянам проводити закупівлю іноземних товарів у прифронтовій зоні. Особи, які незаконно переходили лінію фронту, підлягали відповідальності за шпіонаж, а належні їм товари та гроші конфісковувалися.

Декретом РНК від 03.01.21 р. “Про ревізії та конфіскації” [7, 37] законодавець вперше вводить в поняття контрабанди такі ознаки, як приховування товарів, грошей і усякого роду предметів від митного контролю або їх таємне переміщення поза митними установами. Виключення складала лише невелика кількість предметів, котрі прирівнювалися до контрабандних, незалежно від способу перевезення їх через кордон [8, 5].

1 липня 1922 року був прийнятий перший Кримінальний кодекс Російської Федерації (далі – КК Російської Федерації). Склад злочину “контрабанда” містився у ст. 97, яка у свою чергу увійшла в главу першу – “Державні злочини”. У ст. 97 говорилося про контрабанду лише в загальних рисах – як порушення законів і постанов про перевезення товарів через кордон. Слід відмітити, що диспозиція статті була бланкетною і для її застосування необхідно було звертатися до нормативних актів, які регулювали на той час вивезення товарів за кордон і ввезення їх із-за кордону.

Таких законів на той час було прийнято досить багато. Як правило, вони суперечили один одному, повторювалися і їх застосування являло собою певну складність. Тому Декрет РНК від 01.09.22 р. “Про митну охорону” [6, 734] узагальнив наявний у той час нормативний матеріал, що торкався ввезення та вивезення товарів через кордон; усунув колізії та непослідовність законів, приділив належну увагу кваліфікуючим ознакам поняття контрабанди і відповідальності за неї.

Стаття 7 цього Декрету визначала контрабанду як переміщення або замах на переміщення будь-якого майна через державний кордон з приховуванням від митного контролю. У законі вперше контрабандою визнавалося збереження і транспортування товарів і предметів.

Декрет РНК від 01.09.22 р., як і Декрет РНК від 03.01.21 р., розмежував контрабанду на адміністративно і кримінально карану.

Контрабанда, вчинена із застосуванням зброї посадовими особами при виконанні службових обов’язків, предметів, указаних у статті 10 Декрету від 17.10.21 р., каралася, окрім відібрання предметів, іше й стягненням пені у подвійному розмірі, за ч. 2 ст. 97 КК РРФСР.

Вивезення валютних цінностей (іноземної валюти, переказів, векселів, чеків, виписаних у іноземній валюті, дорогоцінних металів у злитках та виробках) з порушенням правил Декрету ВЦВК та РНК від 19.04.23 р. “Про порядок вивезення та переведення за кордон валютних цінностей” [5, 360] каралося за ст. 97 КК. Валютні цінності, які незаконно перевозилися, конфісковувалися митними органами як контрабанда.

Слід сказати, що у 1922 році був прийнятий Кримінальний кодекс УРСР (далі – КК УРСР), який містив у собі статтю, що передбачала кримінальну відповідальність за контрабанду. Зміст цієї статті був аналогічним змісту ст. 97 КК Російської Федерації. Декретом ВЦВК і РНК РРФСР від 01.03.26 р. зміст ст. 97 КК РРФСР 1922 р. було суттєво змінено [22, с. 94]. У ч. 1 ст. 97 формулювалося поняття контрабанди. Вона визначалася як переміщення через державну прикордонну межу товарів, цінностей, майна і різного роду предметів поза митними установами або через такі, але з приховуванням від митного контролю. У новому КК УРСР 1927 року поняття контрабанди було дане у точній відповідності до редакції закону РСФСР. Згідно з новою редакцією розрізнялося два види контрабанди – проста, яка каралася в адміністративному порядку (ч. 1 і 2), і кваліфікована (ч. 3). У новій редакції ст. 97 КК мала зворотну силу для злочинів, які підпадали під ознаки ч. 2 ст. 97 КК старої редакції, а також у відношенні контрабанди, вчиненої у співучасті кількома особами, але не обтяженої ніякими іншими кваліфікуючими

ознаками, вказаними у ст. 261 Митного статуту СРСР, у плані припинення кримінального провадження і вирішення цих справ у адміністративному порядку.

Справи про контрабанду, які кваліфікувалися за ч. 3 ст. 97 КК нової редакції, підлягали вирішенню в кримінально-судовому порядку. Справи про контрабанду, що кваліфікувалися за ч. 1 ст. 97 КК старої редакції, які знаходилися у провадженні народних судів, були припинені й передані в адміністративні органи [24, 1032].

Із ст. 97 були виключені вказівки на кваліфіковані ознаки контрабанди, але було зроблене посилання на ст. 261 Митного статуту. До таких ознак Митний статут відносив контрабандне переміщення товарів із застосуванням транспортних засобів, збройну контрабанду та деякі інші [17, 237-285]. Дещо уточнювалася міра покарання за кваліфіковану контрабанду [1, 143-146; 2, 324-328; 10, 173-179; 4].

Постановою ЦВК і РНК від 30.04.26 р. була прийнята нова редакція ст. 260 Митного статуту СРСР, яка уточнювала кваліфікацію окремих видів порушень правил про порядок ввезення в СРСР товарів із-за кордону.

Відповідно до нової редакції ст. 260 Митного статуту поняття контрабанди значно розширилося. До неї прирівнювалися, зокрема, збут предметів, що провозилися пасажирями безмитно, а також із сплатою мита, але безліцензійно; продаж предметів, що пропускаються безліцензійно в поштових посилках [21]; збут предметів, хоча зі сплатою мита і за наявності ліцензій, але із заборною збути. Сюди, таким чином, належали випадки неправомірного використання організаціями й окремими особами соціальних пільг, наданих з метою полегшення одержання з-за кордону предметів для власних потреб, а не з метою збути.

Згідно з п. “е” ст. 260 як контрабанда розглядалися і різні спроби продажу товарів, одержаних організаціями і підприємствами за ліцензіями не для збути. Отже, Статут забороняв підприємствам, що купували за кордоном предмети, необхідні їм для виробничих цілей, перепродавати всередині країни. Такі неправомірні дії тягли за собою адміністративну відповідальність за ст. 262 Митного статуту, а при виявленні встановлених законом кваліфікуючих ознак – кримінальне переслідування за ст. 97 КК. За наявності у діях винних ознак кримінальних діянь, передбачених іншими статтями КК, вони притягувалися до відповідальності за сукупністю вчинених злочинів [26, 88].

У 1927 р. було прийнято Положення про державні злочини [20, 123]. Стаття 24 вказаного документу була розміщена у розділі “Про особливо небезпечні злочини проти порядку управління”.

Важлива роль у розвитку поняття контрабанди належить також Митному кодексу СРСР (далі – МК СРСР), затвердженому Постановою ЦВК і РНК від 19.12.28 р. [28] і діючому до 1964 р. У розділі “Про контрабанду, стягнення за неї та провадження справ про контрабанду” (ст. 164-165) простою контрабандою вважалося будь-яке переміщення через кордон вантажів “поза митними установами або через ці установи, але із приховуванням від митного контролю”, а також будь-які дії, направлені на це (приготування, зберігання контрабандних товарів, їх продаж і под.).

Диспозиції норм кримінального закону про боротьбу з контрабандою були бланкетними. За просту контрабанду винні несли відповідальність в адміністративному порядку, за кваліфіковану – у кримінальному.

У застосуванні судами законодавства про контрабанду зустрічалися окремі недоліки. З метою їх усунення Пленум Верховного Суду РРФСР протягом 1923-1926 рр. прийняв низку постанов. Так, у 1923 р. ним було дано роз’яснення, що під злочинним діянням у “вигляді промислу” потрібно розуміти “довгострокове або багаторазове вчинення злочину”.

Пленум Верховного Суду РРФСР засудив практику застосування ч. 2 ст. 97 КК РРФСР по відношенню до робітників, службовців, селян і прикордонників за переміщення контрабанди у невеликій кількості. Пленум пояснив, що вона повинна застосовуватися виключно до контрабандистів-професіоналів і посадових осіб, які здійснюють боротьбу із цим злочином і використовують своє службове становище для особистого збагачення шляхом переміщення контрабанди у значній кількості [26, 28]. Пленум додатково роз'яснив, що ч. 2 ст. 97 КК РРФСР повинна застосовуватися лише до тих посадових осіб, які за своїм службовим становищем звільнялися від митного огляду або самі здійснювали цей огляд [26, 87].

Особи, які притягувалися до відповідальності за контрабанду, не звільнялися від відповідальності за інші злочини, вчинені ними при переміщенні контрабандних товарів (наприклад, при незаконному перетині кордону, при перевезенні спирту і под.) [26, 88].

При вчиненні контрабанди особою, у розпорядженні та віданні якої знаходилося судно, останнє підлягало конфіскації. Не допускалася конфіскація судна, на якому перевозилася контрабанда, якщо злочин вчинювався пасажиром або членом екіпажу без відому капітана або особи, у розпорядженні якої знаходилося судно [25, 251].

12 грудня 1924 р. постановою Президії ЦВК СРСР було введено в дію Митний статут Союзу РСР [29, 53]. Даною постановою розрізнялася проста, повторна і кваліфікована контрабанда. Стаття 261 Митного статуту характеризувала кваліфіковану контрабанду.

Усі ознаки кваліфікованої контрабанди були з деякими уточненнями і редакційними змінами запозичені з декрету “Про митну охорону” [6, 734]. Статут не давав визначення простої контрабанди. Але з його статей витікало, що контрабанда, вчинена без кваліфікуючих ознак, вважалася простою.

У Статуті не було переліку особливо обтяжуючих обставин. Їх встановлював суд, який розглядав справу по суті [30, 114-115].

Кваліфікована контрабанда каралася позбавленням волі строком не менше одного року із суворою ізоляцією та обов'язковою конфіскацією контрабандних товарів, спеціальних знарядь контрабанди, транспортних засобів і частини майна. Застосовувалася і виключна міра покарання. За просту контрабанду за Статутом накладалися адміністративні стягнення у вигляді штрафів.

Статут прирівнював до контрабанди: зберігання і переміщення у межах 50-метрової смуги всякого роду іноземних товарів, що підлягали митному тавруванню; зберігання, хоча і за межами 50-метрової лінії прикордонної смуги, іноземних товарів, що підлягають тавруванню, але виявлених без клейм у торговельних закладах у випадках, якщо вони зберігалися у кількості, що перевищує звичайну норму для особистого вжитку; збут за плату предметів, що пропускаються безмитно або з пониженим митом без мети збуту [31, 189-190]. Прийняття Митного статуту безумовно сприяло посиленню боротьби з контрабандою.

У 30-х і на початку 40-х років спостерігалося подальше скорочення контрабандної діяльності. Це пояснювалося тим, що у вказаний період більшість контрабандних акцій здійснювалися особами, які легально перетинали кордони СРСР і підлягали митному огляду. Вони, звичайно, не могли переміщувати контрабанду в значній кількості. До того ж у 30-х роках різко скоротилася кількість законних виїздів із країни та в'їздів в СРСР як радянських громадян, так і іноземців, що також вплинуло на скорочення контрабандної діяльності. Велику роль тут відігравало покращення охорони кордонів прикордонними військами.

У КК УРСР, як і в кодексах усіх союзних республік, кваліфікована контрабанда у точній відповідності до Положення про державні злочини, прийнятого у 1927 р., розглядалася як державний злочин [20, 123].

Стаття 15 Закону про кримінальну відповідальність за державні злочини, прийнятий 25.12.58 р. сесією Верховної Ради СРСР, дає визначення контрабанди [9, 55]. Вона внесла серйозні зміни в поняття контрабанди, яке існувало до 1958 р.

Із визначення контрабанди виключені такі ознаки кримінально караного контрабанди, як “контрабанда з використанням спеціальних перевізних засобів”, вчинення контрабанди озброєними особами, неодноразова контрабанда і контрабанда анульованих цінних паперів і деяких видів майна. Такі ознаки, як заняття контрабандою організованою групою, контрабанда з приховуванням предметів у спеціальних сховищах тощо, відображені з метою наближення до практики.

Санкція за контрабанду встановлена в межах від трьох до десяти років позбавлення волі. Відмінена смертна кара. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 05.05.61 р. встановлена кримінальна відповідальність за завчасно обіцяне приховування контрабанди.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 05.05.64 р. було прийнято новий МК СРСР, який визначив відповідальність за порушення митних правил та контрабанду. Стаття 15 Закону про державні злочини продубльована ст. 102 МК СРСР; ст. 100 визначила відповідальність за контрабанду в адміністративному порядку.

Вивчення стану боротьби з контрабандою у 60-х роках показує, що характер контрабанди, номенклатура її предметів, направленість, а отже, й наслідки контрабандної діяльності суттєво змінилися. Загальний відсоток контрабанди від легального товарообігу в цей період був порівняно невеликим [11, 24]. Разом із цим контрабандна діяльність, а також пов’язані з нею інші злочини (спекуляція імпортованими товарами, порушення правил про валютні операції) не мали тенденції до зниження. Так, у період з 1962 по 1972 роки кількість справ, заведених митницями на осіб, що вчинили контрабандні дії, зросла на 10 %, а за 1970, 1971 рр. – на 14 % [18].

Надалі об’єктами контрабанди ставали не лише речі, котрі могли бути об’єктом спекулятивних та інших злочинних дій. У 70-х та 80-х роках значно зросла кількість конфіскованих предметів антирадянського характеру, які доставлялися нелегально. Так, наприклад, у 1970 р. конфісковано порівняно з 1967 р. у 5,5 разів більше літератури релігійного характеру і у 9 разів більше порнографічних видань [18]. Це пояснюється тим, що пропагандистські центри західних держав розгорнули широкий фронт діяльності з розповсюдження в СРСР антирадянської та іншої ідеологічної літератури [3, 129-152].

Зазначений період характеризується також появою серед переліку предметів контрабанди нового найменування. Йдеться про радянські ордени та медалі (в основному бойові), які стали об’єктами угод і призначалися для нелегального переміщення за кордон.

Почали з’являтися спроби поставки контрабандним шляхом наркотиків. Винуватцями незаконного переміщення через кордон наркотиків у переважній більшості були громадяни інших держав, які прямували в основному транзитом із Індії та Афганістану до Швеції та деяких інших країн Західної Європи [15, 18-21].

Із розпадом СРСР і утворенням незалежної та суверенної Української держави були вжиті заходи з нормалізації та розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Однак нормальна зовнішньоекономічна діяльність України через цілу низку об’єктивних і суб’єктивних причин не отримала належного розвитку.

По-перше, перехід на шлях міжнародної господарської діяльності був здійснений без створення для цього в економіці країни необхідних умов, за відсутності достатньої кількості кваліфікованих кадрових працівників у державному апараті й на підприємствах, здатних в організаційному і психологічному плані працювати в нових умовах.

По-друге, в організації, підприємств та установ, а також приватних осіб, які займаються самостійною зовнішньоекономічною діяльністю, відсутній досвід у цій важкій справі.

По-третє, лібералізація зовнішньої торгівлі, поряд із позитивними результатами, призвела до масового вивезення з України товарних цінностей, виручка від продажу яких значною мірою осіла за кордоном, сприяючи тим самим зміцненню економіки іноземних держав та перешкоджаючи економічним інтересам України.

Слід також відмітити, що якщо при плановій економіці виручені від експорту кошти значною мірою витрачалися на придбання промислового обладнання, технологій та інших товарів, для підвищення якості власної промислової продукції до світового рівня, то з переходом на ринкові відносини імпорту України почав складати, головним чином, побутові товари (автомобілі, відео- та аудіотехніку тощо, які не мають попиту за кордоном, алкогольні та безалкогольні напої, харчові продукти, тютюнові вироби, медикаменти та інші товари і продукти низької якості, нерідко шкідливі для здоров'я населення), що, звичайно, не може сприяти розвитку економіки держави.

Така ситуація привела багатьох економістів, учених та практиків до думки про необхідність повернення до часткової монополії держави на зовнішню торгівлю як до тимчасового, але необхідного заходу для стабілізації зовнішньоекономічної діяльності України та чіткого узгодження цієї політики з іншими країнами СНД.

Ці та інші вкрай несприятливі умови економічного розвитку України з моменту проголошення нею державної незалежності не дозволили проводити вигідну для країни зовнішньоекономічну політику та створити необхідні умови для ефективної міжнародної торгівлі й іншої діяльності на зовнішньому ринку, але сприяли стрімкому росту різноманітних правопорушень у цій сфері, у тому числі й незаконному переміщенню товарів та інших предметів через митний кордон.

Обвальне зростання контрабанди, а також поява нових видів злочинів, які раніше не мали місця у зовнішньоекономічній діяльності України, призвели до необхідності внесення до КК України доповнень. Так, 15.02.95 р. його було доповнено ст. 701, яка передбачала відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

До середини 1991 року радянське кримінальне та митне законодавство передбачало три види посягань на інтереси зовнішньої торгівлі СРСР, якими були: 1) порушення митних правил; 2) адміністративно карана контрабанда; 3) кримінально карана контрабанда.

Перші два види посягань, відповідальність за які була встановлена МК СРСР 1964 року (ст. 97, 100) і Кодексом Української РСР про адміністративні правопорушення 1984 р. (ст. 208, 209), являли собою адміністративні правопорушення, а третій, передбачений ст. 15 загальносоюзного Закону "Про кримінальну відповідальність за державні злочини" 1958 року та КК УРСР, розглядався як злочин. При цьому ні МК СРСР, ні Кодекс Української РСР про адміністративні правопорушення не містили визначення поняття "порушення митних правил", а лише перераховували конкретні правопорушення і встановлювали відповідальність за їх вчинення.

Відповідно до наведених вище галузей законодавства основними видами порушень митних правил визнавалися невиконання або неналежне виконання вимог митного законодавства, яке регламентує здійснення контролю за транспортними засобами і вантажами до або після їх переміщення через державний кордон СРСР.

Інший зміст вкладався у поняття "контрабанда" кримінальним та митним законодавствами. Так, ст. 100 МК СРСР визнавала контрабандою незаконне переміщення вантажів (товарів, цінностей та інших предметів) через державний кордон СРСР поза митними установами або з приховуванням від митного контролю, а також інші заборонені законом операції з уже

переміщеними вантажами, а також і підготовку до таких порушень. Це визначення співпадало з диспозицією статті КК УРСР, що передбачала відповідальність за контрабанду.

Кримінально карана контрабанда, передбачена ст. 15 Закону СРСР “Про кримінальну відповідальність за державні злочини”, за своїм змістом була значно вужчою від поняття “контрабанда”, відповідальність за яку передбачалася в адміністративному порядку і включала в себе дії, що полягали лише в незаконному переміщенні вантажів через державний кордон СРСР.

Необхідно зазначити, що законодавче визначення контрабанди, з точки зору митного законодавства, підлягало неодноразовим змінам. Так, 01.07.91 р. вступив в силу новий МК СРСР, ст. 82 котрого внесла певні корективи у раніше сформульоване визначення контрабанди. Зокрема в ній говорилося, що переміщення предметів через митний кордон СРСР поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах або групою осіб, що організувалися для заняття контрабандою, а також таке ж переміщення наркотичних засобів, сильнодіючих, отруйних, радіоактивних, вибухових речовин, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї і боєприпасів до неї), є контрабандою і караються відповідно до кримінального законодавства.

Як видно з наведеного вище тексту норми МК СРСР, у 1991 році законодавець зі змісту об’єктивної сторони контрабанди виключив такі ознаки, як “використання спеціальних сховищ”, “обманне використання митних та інших документів”, а також “використання посадовою особою свого службового становища”. Поряд із цим перелік предметів контрабанди було доповнено отруйними та радіоактивними речовинами.

Пояснення причини виключення ряду ознак зі складу контрабанди слід шукати, напевно, у тому, що текст диспозиції ст. 82 МК СРСР був майже повністю запозичений із диспозиції ст. 17 проекту раніше розробленого, але так і не прийнятого загальносоюзного Закону “Про кримінальну відповідальність за злочини, що посягають на відносини, пов’язані з виключною компетенцією Союзу РСР”, у розрахунок на те, що цей закон буде прийнято.

При певних розбіжностях у змістах диспозицій старої (1984 р.) та нової (1991 р.) редакцій норм про кримінальну відповідальність за контрабанду проглядається тенденція до звуження об’єктивних і суб’єктивних ознак цього складу злочину при незначному розширенні переліку спеціальних предметів [16, 99-100].

12 грудня 1991 року був прийнятий Митний кодекс України (далі – МК України), який є чинним на сьогоднішній день, у зв’язку з чим припинили свою дію норми МК 1991 р., які регламентували питання відповідальності за контрабанду і порушення митних правил.

Невизначеність у питаннях поняття контрабанди призводить до суттєвого послаблення боротьби з незаконним переміщенням товарів та інших предметів через митний кордон держави. А неврегульованість питань, пов’язаних із такими способами незаконного переміщення предметів через митний кордон, як “приховування предметів у спеціальних сховищах”, “обманне використання митних та інших документів”, “використання посадовою особою свого службового стану”, тягне за собою стрімке зростання кількості контрабанди, вчиненої посадовими особами.

Подальші дослідження історії законодавчого врегулювання розглянутих питань та правозастосовчої практики дозволить з’ясувати ефективність тих чи інших заходів боротьби з контрабандою.

Цей короткий історичний екскурс показує, що на сьогодні час законодавча база боротьби з контрабандою в Україні суттєво застаріла і не відповідає потребам практики боротьби зі злочинами, пов’язаними з незаконним переміщенням товарів та інших цінностей через митний кордон України.

Література

1. Вестник советской юстиции. – Харьков, 1926. – № 4.
2. Вестник советской юстиции. – Харьков, 1926. – № 8-9.
3. Власов А. И. В конфликте с реальностью. Кризис внешнеполит. пропаганды США. М.: Междунар. Отношения, 1972. – 224 с.
4. Воробей П. А., Коржанський М. Й., Щупаковський В. М. Завдання і дія кримінального закону. – К., 1997. – 156 с.
5. Декрет ВЦИК и СНК РСФСР от 19 апреля 1923 г. “О порядке вывоза и перевода за границу валютных ценностей” // СУ РСФСР. – 1923. – № 32.
6. Декрет СНК РСФСР от 1 сентября 1922 г. “О таможенной охране” // СУ РСФСР. – 1922. – № 58. – С. 734.
7. Декрет СНК РСФСР от 3 января 1921 г. “О реквизициях и конфискациях” // СУ РСФСР, 35.
8. Дмитриевский Н. Развитие законодательства о внешней торговле // Право и жизнь. – 1923. – №1.
9. Законы СССР и Постановления Верховного Совета СССР. – М.: Известия, 1959.
10. Карпушин М. П. Ответственность за государственные преступления. – М.: Юридическая литература, 1965.
11. Колдаев В. М. История и современные способы борьбы с контрабандой в СССР (Криминалистическое, уголовноправовое и уголовно-процессуальное исследование): Диссертация на соиск. уч. степ. кандидата юридических наук. – Ленинград, 1972. – 315 с.
12. Криминология: Учебник / Под ред. акад. В.Н.Кудрявцева, проф. В.Е.Эминова. – М.: Юрист, 1995. – 512 с.
13. Криминология: Учебник для юридических вузов / Под общей редакцией доктора юридических наук профессора А.И.Долговой. – М.: Издательская группа ИНФРА М – НОРМА, 1997. – 784 с.
14. Криминология: Учебник. Под ред. Н.Ф.Кузнецовой, Г.М.Миньковского. – М.: Моск. ун-т, 1994. – 416 с.
15. Майснер Е. О борьбе с контрабандой наркотиков в СССР // Социалистический таможенный контроль. – Берлин. – 1969. – № 2.
16. Некоторые проблемные аспекты уголовной ответственности за контрабанду. Осуществление правосудия по уголовным делам // Межвуз. сб. науч. трудов. – Калининград, 1987.
17. Пионтковский А. А., Меньшагин В. Д. Курс советского уголовного права. Особенная часть. – Т. 1. – М.: Госюриздат, 1955. – 800 с.
18. Письмо Главного Таможенного Управления от 31 марта 1971 г. № 114-3/29.
19. Політичний словник / За ред. В. К. Врублевського, Л. М. Кравчука, А. В. Кудрицького. – 4-е вид., перероб. і доп. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1987. – 876 с.
20. Положение о государственных преступлениях // СЗ СССР. – 1927. – № 12.
21. Получение и отправление заграничных посылок и нетоварных грузов / Под ред. А. П. Винокура. – М., 1927.
22. Постановление ВЦИК от 1 марта 1926 г. Об изменении ст. 97 Уголовного кодекса РСФСР // СУ РСФСР. – 1926. – № 12.
23. Постановление Совета Труда и Оборона от 11 мая 1920 г. “О борьбе с контрабандной торговлей” // СУ РСФСР. – 1920. – № 43.
24. Разъяснение Пленума Верховного Суда РСФСР от 16 августа 1926 г. (протокол № 14) // “Еженедельник советской юстиции”. – 1926. – № 34.

25. Сборник действующих разъяснений Верховного Суда РСФСР (1923 г. – январь 1929 г.). – М., 1930.
26. Сборник циркуляров и важнейших разъяснений Пленума Верховного Суда РСФСР (январь 1925 – май 1926 г.). – М., 1927.
27. СУ РСФСР. – 1918. – № 14, ст. 197.
28. Таможенный кодекс СССР (официальный текст), вып. 2. – М., 1931.
29. Таможенный устав СССР // СЗ СССР. – 1925. – № 5.
30. Уголовный кодекс РСФСР: Комментарий / А. Трайнин, В. Меньшиагин, З. Вышинская; Под ред. И. Т. Голякова; Всесоюз. ин-т юрид. наук НКЮ СССР. – 2-е изд. – М.: Юридиздат, 1946. – 340 с.
31. Уголовный кодекс. Комментарии под редакцией Канарского. – К., 1928.

Стаття рекомендована до друку кафедрою кримінального права та процесу Хмельницького інституту регіонального управління та права (протокол № 4 від 22 жовтня 2003 р.)

Бурдін В.М.,

доцент кафедри кримінального права та кримінології Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат юридичних наук

АРЕШТ ЯК ВИД КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Стаття присвячена такому новому виду покарання, як арешт. Аналізується доцільність введення його в систему кримінальних покарань у Кримінальному кодексі України 2001 року, прогнозується його більша ефективність у порівнянні з позбавленням волі на певний строк. Робляться пропозиції щодо вдосконалення законодавчого формулювання цього покарання.

Ключові слова: арешт, позбавлення волі, покарання.

Аналізуючи ефективність покарання у виді позбавлення волі на певний строк, треба відзначити, що більшість спеціалістів на сьогодні ставляться до нього, швидше як до вимушеного явища, ніж бажаного [14, 65]. Пояснюється це тим, що в місцях позбавлення волі засуджені володіють мінімальним набором прав та свобод, які необхідні для задоволення їх життєво важливих потреб, не кажучи вже про істотно обмежену можливість для саморозвитку. Таким чином, створена парадоксальна ситуація: визнається, що виправлення вад та нормальний соціальний розвиток особи неможливі в умовах соціальної ізоляції, але саме з цією метою суспільство ізолює злочинця. Враховуючи цілу низку негативних факторів цього виду покарання, постає питання: якщо неможливо на даному етапі повністю відмовитись від його застосування, то як можна зменшити негативні наслідки, які воно спричиняє? Парадокс цього покарання проявляється і в тому, що в юридичній літературі відбувається дискусія про шкідливість не тільки тривалого, але і короткострокового позбавлення волі.

В КК України 1960 р. зазначалося, що позбавлення волі могло бути призначено на строк від трьох місяців. Пленум Верховного Суду України не робив жодних застережень щодо застосування коротких строків позбавлення волі. Проте в літературі відбувалася дискусія про